

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Fondul arhivistic *Liga Antirevizionistă Română*

NICOLAE IONIȚĂ

Fondul *Liga Antirevizionistă Română*, care este păstrat în depozitele Serviciului Arhive Administrative și Culturale, din Arhivele Naționale Istorice Centrale, reflectă activitatea societății omonime, desfășurată din perioada 1933-1938. Acest fond conține un număr relativ restrâns de documente, însumând 453 de unități arhivistice și 7 metri liniari.

Operațiunile arhivistice efectuate asupra fondului în decursul timpului, conform planului metodic de lucru, au fost ordonarea, selecționarea, inventarierea și cotarea definitivă a unităților arhivistice. Ordonarea fondului s-a făcut structural-cronologic, începând cu Centrala Ligii și continuând cu filialele din teritoriu, pe județe, în ordine alfabetică. Avându-se în vedere numărul relativ restrâns de unități arhivistice, numerotarea acestora s-a făcut începând cu 1, în continuare, până la sfârșitul fondului.

Ca genuri de documente, fondul conține: statute, acte constitutive, circulare, regulamente, instrucțiuni, legăminte, procese-verbale, articole din presă, memorii, tabele, planuri, hărți, pliante, corespondență, fotografii etc., din perioada anilor 1932-1940.

Informațiile existente în cadrul documentelor fondului se referă la: activitatea Ligii Antirevizioniste Române, a Comitetului Central de Acțiune și a comitetelor regionale ale L.A.R.; manifestările organizate pentru contracararea acțiunilor revizioniste ale unor state vecine (Ungaria, Bulgaria); marile adunări antirevizioniste desfășurate în Capitală și în țară; pregătirea și desfășurarea congreselor Ligii; dezvelirea de monumente și comemorări ale marilor martiri și ale evenimentelor importante din istoria românilor; turnee de propagandă antirevizionistă, în țară și peste hotare; organizarea de expoziții antirevizioniste în centrele județene; vizita unor intelectuali, ziariști, parlamentari din Franța, Anglia, Italia etc., sprijinitori ai ideilor antirevizioniste; activitatea L.A.R. în rândul studenților; activitatea revizionistă și antirevizionistă pe plan european și poziția diferitelor state față de revizuire etc. De asemenea, o parte a documentelor existente în fond se referă la activitatea ziarului „Universul”, al cărui director era Stelian Popescu, președinte și al Ligii Antirevizioniste.

Asociația națională¹ Liga Antirevizionistă Română s-a constituit legal la 15 decembrie 1933 și, după autentificarea Statutelor sale prin procesul-verbal nr. 34552/1933, și-a dobândit personalitatea juridică la 17 ianuarie 1934, prin sentința nr. 8 a Tribunalului Ilfov, secția I civilă – corecțională². Sediul asociației a fost stabilit în palatul ziarului „Universul”, din str. Brezoianu, nr. 23, București³.

Adunarea Generală a Ligii și-a ales, în conformitate cu propriile-i Statute, un Comitet Central, din care, între alții, făceau parte și Stelian Popescu – președinte al L.A.R., Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române – Miron Cristea, Mitropolitul Bălan al Ardealului, Mitropolitul Suceiu al Bisericii Unite, Mitropolitul Nectarie al Bucovinei, Mitropolitul Pimen al Moldovei, Mitropolitul Gurie al Basarabiei, prof. Gheorghe Țițeica, prof. Gheorghe Marinescu, prof. D. B. Țoni, prof. Jean Cantacuzino, prof. I. Nisipeanu etc.⁴

Scopurile proclamate ale Ligii Antirevizioniste, la înființarea acesteia, erau:

„a) Să dezvolte simțăminte de solidaritate și de rezistență românească, organizată împotriva încercărilor și atingerilor aduse unității teritoriale a țării românești și demnității naționale a poporului român;

b) Să organizeze în țară și în străinătate propagandă intensă pentru menținerea și asigurarea păcii pe baza respectului tratatelor și în cadrul intereselor statului român pe veci unit;

c) Să lucreze pentru întărirea legăturilor politice și sufletești cu statele și popoarele amice și aliante cari se străduiesc de asemenea pentru menținerea tratatelor ce le garantează drepturile lor istorice și integritatea teritorială;

d) Să lupte pentru întărirea conștiinței naționale în masele poporului și pentru mobilizarea permanentă a forțelor morale ale națiunii române spre a fi gata oricând să răspundă și să apere integritatea patrimoniului românesc;

e) Să combată propaganda și acțiunile de orice natură, tendențioase, din țară și de peste hotare asmuțite fie de stat, fie de organizații de orice fel, în vederea revizuirii tratatelor de pace;

f) Să informeze permanent opinia publică din țară și din străinătate asupra acțiunilor subversive și a mijloacelor cu cari se lucrează contra statului român și a unității lui politice și naționale și, prin aceasta, contra păcii înseși”⁵.

¹ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare D.A.N.I.C.), fondul *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 15, f. 21 – *Act constitutiv al Ligii Antirevizioniste Române*.

² *Ibidem*, f. 18.

³ *Ibidem*, f. 22.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 26-27 – *Liga Antirevizionistă Română – Statute*.

Liga funcționa, conform Statutelor aprobate ale acesteia, sub deviza: „*Pacea, pe temelia tratatelor, pe respectul obligațiilor internaționale și pe întărirea forțelor morale și materiale între națiuni*”⁶.

Mijloacele pe care Liga era dispusă să le folosească pentru atingerea scopurilor sale cuprindeau, între altele, constituirea de nuclee și comitete de acțiune în sate, orașe și comune, colaborarea cu alte asociații patriotice, culturale și profesionale, organizarea de manifestații publice pentru propagarea ideilor sale, tipărirea sau confecționarea de instrucțiuni, lucrări de îndrumare, insigne și distincțiuni utile scopului ei și mai ales :

„*Va lupta pentru întărirea zonelor de frontieră, împotriva agresiunilor morale sau conspirative, secundând organele de stat în opera lor de apărare și colonizare a acestor regiuni cu elemente capabile, băștinașe și românești, și cu preferință dintre foștii luptători sau voluntari ai marelui nostru război, sau cu români de peste hotare, stăruiind de asemenea a obține din partea statului ca regiunile acestea și coloniștii lor români să fie dotați cu toate mijloacele de rezistență morală, culturală și economică trebuitoare*”.

Prin Statute, membrii Ligii urmau să fie de trei categorii: membri **activi** (cetățeni români, majori, care se obligau să *lupte pentru înfăptuirea scopului Ligii*), membri **de onoare** (cetățeni *chiar neromâni*, care sprijineau numai din punct de vedere material și moral acțiunea L.A.R.) și **aderenți** (cei care nu puteau fi membri activi prin situația sau condiția lor, dar cereau să activeze pentru îndeplinirea scopului Ligii⁸). Admiterea ca membru activ al L.A.R. presupunea îndeplinirea simultană a următoarelor condiții:

„a) *A fi cetățean român.*

b) *A nu fi suferit niciodată vreo condamnățiune cu caracter infamant (in această categorie nu intră români cari au fost condamnați pentru sentimentele lor naționale sub stăpânirile streine din trecut).*

c) *A cere formal înscrierea, semnând legământul⁹ că vor folosi, cu toată conștiința și puterea, opera națională înscrisă în fruntea rosturilor Ligii, și că se vor conforma statutelor ei și tuturor dispozițiilor pe cari le vor lua organele ei legale de conducere.*

d) *Să nu aibă îndeletniciri incompatibile cu demnitatea personală și interesele naționale*”¹⁰.

⁶ *Ibidem*, f. 27.

⁷ *Ibidem*, f. 28 –29.

⁸ *Ibidem*, f. 29.

⁹ Pentru conținutul legământului de aderare la Ligă, vezi Anexa.

¹⁰ D.A.N.I.C., fondul *Liga Anitrevizionistă Română*, dosar 15, f. 29, *Liga Anitrevizionistă Română – Statute*.

Membrii aderenți trebuia să aibă cel puțin 15 ani și erau primiți cu aprobarea comitetului local al L.A.R.

Structura organizatorică a L.A.R. consta în mai multe secțiuni, subsecțiuni și comitete: **subsecțiunile comunale** (cu cel puțin 21 de membri, conduse de un comitet comunal format din 5 persoane); **secțiunile orășenești** (cu mai mult de 21 de membri, conduse de un comitet orășenesc format din 7 persoane); **organizațiile regionale** (ce activau în fiecare capitală de județ, formate din 7 membri, aleși din rândul președinților sau al delegaților secțiunilor orășenești din acel județ); **Comitetul de Acțiune al Capitalei** (format din 41 de membri aleși de Adunarea generală anuală a L.A.R., având următoarea componență: un președinte, un secretar, doi vicepreședinți, un casier, doi cenzori și 34 membri delegați ai sectoarelor Capitalei și ai comunelor suburbane afiliate); **Comitetul Central de Acțiune** (format din Comitetul de Acțiune al Capitalei și președinții sau delegații respectivi ai organizațiilor regionale din țară). Președintele și secretarul general ai Comitetului Central de Acțiune erau aleși o dată la 3 ani¹¹. Pe toată perioada activității L.A.R., aceștia au fost Stelian Popescu și, respectiv, G. Lungulescu.

Președintele Comitetului Central de Acțiune, vicepreședintele, secretarul general și casierul Comitetului de Acțiune al Capitalei erau membri de drept ai Delegației Permanente a Ligii, care avea un total de 7 membri¹².

Dintre toate aceste structuri organizatorice locale ale Ligii, o importanță deosebită a deținut-o Comitetul Regional pentru Transilvania, la conducerea căruia se aflau, în 1934, Ioan Lupaș – președinte, Aurel Gociman – secretar, și Onisifor Ghibu, Ștefan Meteș, Gh. Popa, N. Cărpinișan, S. Bornemisa, T. Vidican – membri ai comitetului executiv de pe plan local¹³. Ulterior, în martie 1938, profesorul Ioan Lupaș își va da demisia din funcția de președinte al Comitetului Regional, locul său fiind preluat de Ștefan Meteș, la acea vreme director al Arhivelor Statului din Cluj¹⁴. În a doua jumătate a anului 1938 va demisiona și Onisifor Ghibu din toate funcțiile deținute în cadrul Comitetului, datorită unor nefînțelegeri de ordin financiar¹⁵. Importanța Comitetului Regional pentru Transilvania în cadrul Ligii decurge din activitatea desfășurată de membrii acestuia, care s-au implicat în majoritatea acțiunilor de combatere a propagandei revizioniste maghiare din Transilvania.

¹¹ *Ibidem*, f. 29-30.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, dosar 3, f. 59.

¹⁴ *Ibidem*, dosar 164, f. 25-30.

¹⁵ *Ibidem*, dosar 193, *passim*.

În ceea ce privește recrutarea de membri, Liga a căutat să atragă persoane din toate categoriile sociale, dar mai ales din rândul celor care activau în cadrul diferitelor instituții publice din România, făcând și presiuni în acest sens. Potrivit unui raport al secretarului general al Ligii Antirevizioniste, G. Lungulescu, din 1934, se reușise atragerea în rândurile Ligii a numeroși funcționari publici și particulari, angajați C.F.R., profesori și elevi de liceu, studenți etc. Se căuta, de asemenea, și atragerea diverselor persoane particulare¹⁶. S-a încercat racolarea și a funcționarilor publici de etnie maghiară, iar când conducătorii L.A.R. s-au lovit de refuzul acestora, s-a cerut să se ia măsuri împotriva lor¹⁷.

Liga a întâmpinat unele dificultăți și în racolarea studenților, mai ales a celor de la facultățile bucureștene, aceasta și datorită opoziției conducerii acestora (conducerea Facultății de Teologie se opunea înscrierii studenților săi, chiar și individual) cât și adversității pe care membrii Ligii și-o atrăseseră din partea legionarilor, care considerau că „*e o crimă să ne înscriem în această organizație Liga Antirevizionistă din cari fac parte numai francmasoni*”, după cum relatează un student al Facultății de Drept din București¹⁸.

Aderarea de noi membri la Ligă nu era, deci, un act cu totul benevol al acestora, după cum nici cotizațiile colectate la casieriiile L.A.R. nu erau strânse exclusiv prin entuziasmul membrilor activi ai acestei „*asociații naționale*”. Statutele Ligii precizau clar modul de constituire a veniturilor asociației. Astfel, acestea urmau să se formeze din trei categorii de contribuții: cotizații, subvenții și donații. Capitalul inițial al L.A.R. a fost de 10.000 lei, constituit prin depunerile făcute de membrii fondatori ai Ligii. Cotizațiile erau plătite de membrii activi, sub forma unei taxe de înscriere unice, de cel puțin 5 lei, și a unor contribuții lunare, în valoare de minimum 1 leu. Subvențiile și donațiile de orice natură se primeau doar cu autorizarea comitetului regional, fiind supuse și ratificării Comitetului Central de Acțiune al L.A.R.¹⁹

În fapt, toate structurile regionale ale L.A.R. au căutat să atragă cât mai multe fonduri de la diverși donatori publici și privați, așa cum o arată și următorul model de adresă, expediată de Comitetul Regional pentru Transilvania diverselor întreprinderi din zona Ardealului:

¹⁶ *Ibidem*, dosar 3, f. 70-72, *Raportul secretarului general al L.A.R.*, din 25.02. 1934.

¹⁷ *Ibidem*, f. 113, „Proces-verbal nr. 12 al ședinței Comitetului Regional pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste Române” – „D. dr. Aurel Gociman (secretarul-general al Comitetului Regional) cere Comitetului să decidă ce măsuri să se ia în legătură cu acei funcționari publici maghiari, care refuză să se înscrie în Ligă (...) Se decide a-i ține în evidență și se va decide ulterior”.

¹⁸ *Ibidem*, dosar 67, f. 13 și 19.

¹⁹ *Ibidem*, dosar 15, f. 31, *L.A.R. – Statute*.

„Ne permitem a recurge <la> bunăvoința Dvs., rugându-vă să luați măsuri ca întreprinderea pe care cu onoare o conduceți să contribuie, în măsura mijloacelor de care dispune, la susținerea și intensificarea acțiunii antirevizioniste române”²⁰.

Toate donațiile primite pe această cale de către Comitet urmau a fi depuse la Banca „Albina” din Cluj.

Inițial, la înființarea Ligii, se hotărâse ca, din totalul încasărilor diferitelor secțiuni și subsecțiuni, provenite din cotizații ale membrilor, donații, vânzarea de însemne etc. – 5% să se oprească la comitetele regionale, iar restul de 95% să se expedieze Comitetului Central al L.A.R., prin cec poștal. După 29 octombrie 1935, s-a hotărât ca C.C.A. al Ligii să primească numai 50% din totalul încasărilor, iar restul de 50% să se distribuie între comitetele regionale (25%) și secțiunile și subsecțiunile orășenești și comunale (25%). Din totalul acestor încasări, comitetele regionale puteau acorda un procent „oamenilor cinstiți și de inițiativă, care se vor însărcina atât cu înscrierea de membri, cât și cu desfacerea însemnelor pentru propaganda ideii și strângerea de fonduri”²¹.

Așa cum precizează și prevederile Statutelor menționate mai sus, activitatea desfășurată de Liga Antirevizionistă era, în esență, de natură propagandistică. Propaganda Ligii a avut două componente importante: cea îndreptată împotriva revizionismului maghiar și bulgar, și cea anticomunistă, cu o puternică tentă antisemită.

-Activitatea propagandistică a Ligii utiliza mijloacele clasice existente la acea vreme pentru acțiuni de acest tip: organizarea de manifestații antirevizioniste, răspândirea de instrucțiuni, lucrări de îndrumare, articole, lucrări istorice care corespundeau scopului său, confecționarea de timbre, insigne, distincțiuni care să ilustreze ideile antirevizioniste etc. Toate acestea erau prezentate, de altfel, și în mijloacele de acțiune ale Ligii afișate cu ocazia publicării Statutelor L.A.R.

Cele mai însemnate acțiuni propagandistice ale Ligii au fost îndreptate împotriva revizionismului maghiar. În general, însă, manifestațiile Ligii au luat forma unui răspuns la frecventele atacuri la adresa României și a prevederilor Tratatului de la Trianon, apărute în presa maghiară și nu numai:

*„Cine trece cu avionul pe deasupra Ungariei vede pe stâncile dealurilor sale, cine călătorește cu trenul vede printre brazdele de flori din jur, cine călătorește cu vaporul pe Dunăre și Tisa blondă vede în litere gigantice pe maluri deviza: **Nem, nem, soha!** Nu, nu, niciodată, nu ne vom împăca cu (sic!) faptul că, în anul 1919 ni s-a sfărâmat țara noastră milenară. Niciodată nu vom*

²⁰ *Ibidem*, dosar 3, f. 25.

²¹ *Ibidem*, dosar 23, f. 54.

*uita pe frații noștri, niciodată nu vom renunța la ei (...) Nu vom înceta să ne cerem vechile noastre frontiere*²².

Articolul *Nem, nem, soha!* apărea într-un ziar din Basel, Elveția, în 1934, dar exemple de acest gen se întâlneau și în presa de limbă maghiară din România, așa cum este cazul articolului publicat de profesorul Iosif Farago în același an: *„Nu ne închinăm în fața lui Irod! Nu ne supunem tâlharilor! Nu sărutăm mâna prostituatelor! Ci vom deveni iarăși Regi! Iar pumnul nostru aduce sfânta răsbunare! În Ungaria de Nord (Ardealul românesc – n.n.) arborii sunt spânzurători. În Banat, chiar și iarba plânge. În Ardeal, Someșul e plin de lacrimi și sânge. La Turda, fetele noastre sunt bătute cu nuiua în piață. Iar în Trei Scaune, săcuii cer să coboare mânia lui Dumnezeu. Dar răbdare! Se apropie maghiarul cu târnacopul și va fi vai și scrășnirea dinților pentru tâlhari*²³.

Asemenea apeluri cu puternice accente patetice erau însoțite câteodată și de articole cu un ton ceva mai reținut, deși cu idei oarecum asemănătoare:

*„Se va arăta superioritatea culturală a ungurilor și sașilor și că aceștia nu pot permite să fie cetățenii unui stat în care morala și cinstea sunt necunoscute și chiar și forța publică este complet coruptă*²⁴.

Răspunsul Ligii Antirevizioniste este o furibundă campanie nu atât îndreptată împotriva revizionismului, cât mai ales antimaghiară. Sunt organizate mari adunări antirevizioniste, la care se țin discursuri de o factură asemănătoare cu cele maghiare citate mai sus, de către lideri ai Ligii, oameni politici români și cu o largă participare din partea înalților ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Unite. Ulterior, președintele L.A.R., Stelian Popescu, povestea că apariția sa la întruniri de acest fel din provincie *„era considerată ca un eveniment și la gară eram primit de șefii autorităților și armatei, ca și când aș fi fost un reprezentant al guvernului*²⁵. Mai mult, acesta amintea cum, la astfel de manifestații era ridicat și purtat pe brațe de mulțimea prezentă, fiind aduse laude de către toți participanții la adresa sa și a colaboratorilor ziarului „Universul”, pe care-l conducea. Susținerea ierarhilor Bisericii era deplină.

²² *Ibidem*, dosar 49, f. 1, articolul *Nem, nem, soha!*, tradus în ziarul „Basler Nachrichten”, 25 septembrie 1934.

²³ *Ibidem*, dosar 27, f. 92, articol citat de G. Lungulescu într-un referat prezentat conducerii L.A.R.

²⁴ *Ibidem*, dosar 23, f. 68.

²⁵ Stelian Popescu, *Amintiri*, București, Editura Albatros, 2000, p. 182.

„*La Oradea, Episcopul Ciorogaru mi-a ieșit cu icoana și cu Evanghelia înaintea și mi-a adresat cuvintele: «Fii binecuvântat tu, cel ce vii în numele Domnului, trimis de Cel de Sus, care a auzit glasul durerilor noastre!»*”²⁶

Cea mai importantă adunare de acest fel s-a desfășurat în București, la 9 octombrie 1936, la Arenele Romane, și s-a transformat într-un omagiu adus lui Stelian Popescu și activității sale²⁷.

Deosebit de acidă la adresa pretențiilor maghiare s-a dovedit publicistica vremii, prin articolele semnate de membri importanți ai Ligii, cum ar fi, de exemplu, secretarul general al L.A.R., G. Lungulescu:

„*Un șovinism ca cel ungiuresc, rezultat dintr-o milenară dominație atavică – de popor de stepă parazitar – asupra altor neamuri, și greșit pe un fond sufletesc primitiv – nu poate fi schimbat de la o generație la alta, mai ales când revizionismul întreține intens și activ conștiința vie a reînvierii Ungariei milenare*”²⁸.

Liga nu se rezuma însă doar la publicarea unor astfel de atacuri. A existat un real sprijin din partea acesteia pentru publicarea unor lucrări istorice de o certă valoare științifică și cu un conținut nu neapărat antirevizionist (cum era cazul lucrărilor lui Onisifor Ghibu referitoare la Ordinul franciscanilor conventuali din Transilvania²⁹), dar și pentru editarea a numeroase volume de poezii cu o tematică în acord cu scopurile propagandistice ale Ligii. Vom da câteva exemple reprezentative, credem, pentru acest tip de creații lirice promovate de conducerea L.A.R.:

„*«Romanus sum», maghiare, romani am fost și-om fi
Cât soarele din ceruri cu drag ne va-ncălzi!
Te-astâmpără, maghiare, potcoave de cai morți
Nu mai cățați acum, că veți pieri cu toți !*”

(*Te-astâmpără, maghiare!*, de Ioan Popovici – Poieni)³⁰

„*(...) Nașiu noastră, vitează
De-a sa glie strămoșească
Nu cedează, chiară morței
Nici o brazdă!...nici o brazdă!*

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem*, p. 188-192.

²⁸ D.A.N.I.C., fondul *Liga Anitrevizionistă Română*, dosar 23, f. 54.

²⁹ *Ibidem*, dosar 194, f. 58-60.

³⁰ *Ibidem*, dosar 50, vol. II, f. 3.

Cine oare mai visează
 Să mai vrea să ne răpească,
 Uzând drepturile forței
 Chiar o brazdă? ... Chiar o brazdă? (...)"
 (Nici o brazdă românească, de A. St. Nicolau)³¹

„(...) Acești periculoși vrășmași
 nutrit-au secolii dorul:
 Să nimicească românași
 Și să le ia ogorul!"
 (Invazia ungarilor, de Virginia Săndulescu)³²

Există și un *Imn antirevizionist*, compus în 1934 de Livius Popovici, de o factură asemănătoare, dar spațiul nu ne îngăduie să-l reproducem aici³³.

Liga Antirevizionistă, împreună cu ziarul „Universul” lansează și un concurs pentru cea mai bună lucrare asupra „*principiului naționalităților rezultând din tratatele de pace din 1919*”, concurs dotat cu un premiu în valoare de 50 000 lei. În urma deliberărilor juriului acestui concurs, având în componență un membru al Academiei Române, un profesor universitar și un delegat al ziarului „Universul”, s-a decis acordarea marelui premiu și publicarea lucrărilor profesorului George Sofronie din Cluj și redactorului Romulus Seișanu, de la „Universul”³⁴.

Tot în seria acțiunilor cu scop propagandistic inițiate de Ligă se înscria și organizarea de expoziții cu materialul documentar și statistic (hărți, tablouri, cărți, imprimate ș.a.), care puteau susține argumentele antirevizioniștilor români. Pentru organizarea acestui gen de evenimente erau angajate persoane calificate, iar strângerea materialului putea dura până la cinci luni, datorită necesității procurării acestui gen de documente din toate centrele europene unde existau asemenea mărturii istorice. Stelian Popescu povestea ulterior că o asemenea expoziție ar fi fost „o revelație” pentru numeroșii săi vizitatori români și străini³⁵.

Pe lângă acestea se mai pot menționa numeroasele afișe, timbre, manifeste antirevizioniste tipărite de Ligă și comercializate sau distribuite cu titlu

³¹ *Ibidem*, f. 15.

³² *Ibidem*, dosar 5, f. 12.

³³ *Ibidem*, f. 51.

³⁴ Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 183.

³⁵ *Ibidem*, p. 183-184.

gratuit³⁶. Inițial, timbrele antirevizioniste au fost imprimate cu scopul comercializării lor, dar fără prea mult succes, după cum mărturisea ulterior și Stelian Popescu, dat fiind faptul că, dintr-o emisiune în valoare totală de 36 milioane lei, nu s-au vândut decât timbre în valoare totală de 2 milioane de lei³⁷.

Cea de-a doua direcție a propagandei antirevizioniste a Ligii, cea îndreptată împotriva revizionismului bulgar, nu s-a remarcat prin accente polemice la fel de virulente precum cele existente în disputele cu partea maghiară. Aceasta nu înseamnă că ele au lipsit cu desăvârșire, așa cum o arată și un articol publicat în 1935 de presa bulgară:

„Asupra Dobrogei bântuie un demon rău, în fața căruia renumita enicerie turcească rămâne în obscuritate. Deosebirea se ascunde în aceasta că toate acelea care se săvârșeau în timpul bașbuzucilor erau fără plan, fără organizație, manifestări separate ale unor persoane particulare criminale și setoase de sânge.

În Dobrogea acum, din contră, totul se introduce conform unui plan demonic, făcut mai dinainte, cu ajutorul și sub ocrotirea autorității centrale și a soviniștilor orbiți și organizați.

«Mai rău ca în timpul turcilor», acest strigăt torturat al raiului turcesc nedrept de odinioară găsește azi în Dobrogea o expresie reală dureroasă.

Numai ziarul «Universul» vede numai dreptate și bunătate»³⁸.

Partea bulgară se plângea de piedicile puse de autoritățile române cumpărării de terenuri de către bulgarii din Cadrilater. Nemulțumirile bulgarilor se datorau dreptului de preemțiune pe care și-l arogase Statul român prin Legea privind organizarea Dobrogei Nouă, publicată la 7 iulie 1930, asupra tuturor terenurilor vândute din zona Cadrilaterului³⁹. Au existat și acuzații la adresa părții române că aceasta ar fi exercitat „*un pogrom rușinos asupra bulgarilor*”. presa bulgară aducând ca argument în acest sens incidentele petrecute cu prilejul alegerilor din 1934, când, în satul Caraadgat, jud. Durostor, în urma bătăilor și diverselor presiuni exercitate asupra populației locale, doi bulgari au fost omorâți, alți 20 – răniți și mai multe case ale etnicilor bulgari din zona – incendiate⁴⁰.

³⁶ Vezi Anexele materialului de față. Mai multe exemple pot fi regăsite în D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 38.

³⁷ Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 182.

³⁸ D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 27, f. 257-258, articol apărut în ziarul „Varnensky Novini”, nr. 3844, 26 februarie 1935. Traducerea din limba bulgară îi aparține lui I. Gh. Fereghie.

³⁹ *Ibidem*, f. 263.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 57, f. 20, articolul din ziarul „Slovo”, din 30 mai 1934, semnat de Ivan Chiustendgealieff.

Liga Antirevizionistă, prin organul său de presă – ziarul „Universul” – îi acuza, în schimb, în mod frecvent pe bulgarii de pe teritoriul de atunci al României de complot împotriva Statului român, aducând drept argument în acest sens activitatea așa-zisei organizații teroriste bulgare D.R.O. (Organizația Revoluționară Dobrogeană, la care se referea partea română era, de fapt, o organizație infiltrată de elemente radicale comuniste, provenind atât din Bulgaria, cât și din România sau U.R.S.S.). A existat o preocupare constantă, de altfel, în cadrul Ligii, pentru activitatea acestei organizații, prezentându-se frecvent diverse hărți care demonstrau existența unei rețele afiliate, de mari dimensiuni, care-și desfășura activitatea pe teritoriul României și contra intereselor acesteia⁴¹.

Alte acuzații la adresa etnicilor bulgari din zona Cadrilaterului vehiculate de organul de presă al Ligii se refereau la acapararea de către aceștia a tuturor terenurilor agricole din spațiul de la sudul Dunării. Potrivit ziaristilor de la „Universul”, etnicii bulgari, profitând de migrația masivă a populației musulmane din zonă spre Turcia, ar cumpăra pământurile acesteia la „prețuri de nimic”⁴² (1500 – 2000 lei hectarul), fiind sprijiniți cu fonduri de autoritățile de la Sofia și băncile bulgărești. Se cerea vehement intervenția Statului român, care trebuia să exercite un control asupra tuturor vânzărilor de terenuri din zonă și să-și utilizeze dreptul de preemțiune pe care-l deținea prin lege în acest caz. Se critica și politica Statului bulgar față de românii din regiunea Vidinului, care ar fi fost supuși unor „suferinți morale, ba chiar și fizice”, persecuțiilor, interdicției cu privire la utilizarea limbii materne etc.⁴³

Propaganda anticomunistă a Ligii Antirevizioniste și, mai ales, a ziarului „Universul” a avut o tentă mult mai violentă. Trebuie însă precizat că această propagandă nu era îndreptată atât împotriva Uniunii Sovietice ci, din câte se poate vedea din documentele fondului *Liga Antirevizionistă Română*, împotriva ziarelor din Sărindar, „Adevărul” și „Dimineața”. Acestea din urmă sunt considerate exponente ale presei „jidovite” și „comuniste”⁴⁴, campaniile duse împotriva lor de ziarul „Universul” și de președintele L.A.R. atingând un punct maxim al virulenței în 1936, când se ajunge și la ciocniri violente între susținătorii celor două tabere, soldate cu morți și răniți. Cât de violentă a fost campania dusă de „Universul” împotriva concurenței sale o arată și sloganurile lansate de acesta, de genul: „Români, deparazitați-vă cât mai e timp de leprele iudeo-comuniste” sau:

⁴¹ *Ibidem*, dosar 27, f. 253. Vezi și Anexa.

⁴² *Ibidem*, dosar 57, f. 5.

⁴³ *Ibidem*, f. 20.

⁴⁴ *Ibidem*, dosar 143, f. 27, articolul din „Universul”, 22 iunie 1936.

„Nu va mai rămâne piatră peste piatră din vizuinele Sărindarului, dar nici sângele nu va fi de ajuns ca să spele tot ce ei au făcut!”⁴⁵

Indemnurile ziarului erau susținute din plin de afirmațiile directorului său, Stelian Popescu, prin articolele publicate sau prin discursurile rostite la manifestațiile organizate de L.A.R.

„Scrisul în România să fie al Românilor: (...) gândirea românească să nu mai fie întinată de bolnăvicioasele concepțiuni inspirate de mentalitatea evreiască, într-un cuvânt, România să fie a Românilor și numai a lor!”⁴⁶

Venise într-adevăr vremea românilor cu majusculă.

Intențiile lui Stelian Popescu și angrenarea Ligii în campania împotriva ziarelor din Sărindar sunt și mai bine reliefate de mărturisirile ulterioare ale ziaristului, care, în memoriile sale, preciza:

„Atunci m-am hotărât să sacrific totul, și liniște, și avere, și viață, numai să ajung să distrug presa evreiască și inconștientă (...)

Profitând de împrejurarea că Liga Antirevizionistă – pe care eu o înfiinșasem cu scopul de a combate propaganda maghiară în străinătate și adormirea conducătorilor din interior – luase un avânt destul de mare, am pus-o în mișcare cu toată intensitatea și, la acțiunea care pătrunsese în straturile cele mai de jos ale populației, în special în Transilvania și Banat, s-a raliat tot ce era suflet naționalist în țară. Mișcarea aceasta, care pe unele locuri a avut și o acțiune violentă, a făcut să amorțească întrucâtva presa jidovită.”⁴⁷

Această campanie era determinată, se pare, mai ales de poziția ziarelor „Adevărul” și „Dimineața” față de represiunile autorităților române care vizau mișcarea comunistă din România și de criticile apărute în aceleași ziare la adresa lui Stelian Popescu și a diferitelor afaceri în care acesta era implicat. Violențele de limbaj erau asemănătoare cu cele ale ziarului „Universul”, în paginile „Dimineații” președintele Ligii fiind considerat „ce este mai urât, mai rău și mai scârnav în epoca noastră”⁴⁸. Nici angajarea lui Stelian Popescu în propaganda naționalistă nu este văzută cu ochi mai buni de ziarele mai sus amintite, Zaharia Stancu, pe atunci colaborator al acestora, apreciind că acest „crap bătrân mânjește până la desgust mișcarea naționalistă cu prezența lui”⁴⁹. Invectivele continuă în același stil:

⁴⁵ *Ibidem*, f. 24, articolul din „Universul”, 22 mai 1936.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 138, f. 15, discurs al lui Stelian Popescu la Vălenii de Munte, din 14 august 1936.

⁴⁷ Stelian Popescu. *op. cit.*, p. 333.

⁴⁸ D.A.N.I.C., fond Liga Antirevizionistă Română, dosar 143, f. 31, „Dimineața”, 20 iunie 1936.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 38, Zaharia Stancu, *De ce l-am numit pe Stelian Popescu inamicul public nr. 1 al națiunii române*.

„Gangsterul acesta putred de bogat și putred la suflet ca un cadavru, banditul acesta care nu știe să scrie trei cuvinte și nu poate să rostească două fraze fără să se bâlbâie, peștele acesta care a devenit stăpânul unui ziar vânzându-și tinerețea unei babe besmetice, se ascunde după paravanul naționalist, după crucea creștină, ca să scape de ceea ce i se cuvine”⁵⁰.

Acestor aprecieri li se pot adăuga cele ale lui Tudor Teodorescu-Braniște, care, în 1936, respingea cu ironie, în paginile „Dimineții”, pretențiile naționaliste ale lui Stelian Popescu:

„«Marele român» să-și vadă de dughiana lui, unde poate vinde orice, unde – cu îngăduința noastră – poate vinde chiar și ...«românism», dar numai «românism» de acesta cu ghilimele ...Să nu râvnească însă, mai mult decât atât!”⁵¹

Acțiunile propagandistice ale Ligii și ale ziarului „Universul” nu puteau rămâne fără consecințe. În principiu, propaganda desfășurată atât de Ligă, cât și de adversarii acesteia, fie că se numeau maghiari, bulgari sau așa-zisa „presă din Sărindar”, avea drept scop întărirea convingerilor propriilor adepți cât și atragerea de partea uneia sau alteia din părți a unor terțe persoane, indiferent dacă acestea erau reprezentate de puterile europene sau de opinia publică din România care încă nu fusese înregimentată de o parte sau de alta a spectrului politic. După tonul adoptat de fiecare din „combatanți”, nu pare niciodată că s-ar încerca inițierea unui dialog real între ei. O astfel de polemică sterilă nu putea să ducă decât la tensionarea atmosferei din viața publică românească și la crearea unui climat de violență generalizată, cu toate consecințele ce puteau decurge de aici.

Astfel, sunt binecunoscute violențele ce au izbucnit în vara lui 1936 între susținătorii Ligii și ai ziarului „Universul”, pe de o parte, și cei ai presei din Sărindar, pe de altă parte, incidente soldate cu mai mulți morți și răniți și cu numeroase incendieri⁵². Stelian Popescu declara ulterior că „era inevitabil să se întâmple”⁵³. Posibil. Dar, la toate acestea trebuie adăugat că activitatea sa și a Ligii au avut o contribuție majoră la crearea unei atmosfere de „cazarmă”, în care fiecare încercare a unora din concetățenii lui Stelian Popescu de a căuta o cale de colaborare cu partea adversă era calificată prompt „trădare” și tratată ca atare, uneori cu consecințe tragice. Se poate cita, în acest sens, cazul muzicianului timișorean Radu Urlățeanu, puternic atacat de presa afiliată Ligii Antirevizioniste după ce a dirijat în teatrul comunal din Timișoara un concert simfonic, în programul căruia figura și *Psalmus Ungaricus* compus de Zoltan Kodaly, care a

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, dosar 148, f. 4, „Dimineața”, 1 iunie 1936 – Tudor Teodorescu-Braniște, *Noi și..., cel mai mare ziar românesc*”.

⁵² *Ibidem*, dosar 143, f. 21-30.

⁵³ *Ibidem*, f. 28.

fost și invitat la acest eveniment. Drept urmare, Radu Urlățeanu este destituit din funcția deținută la Primăria Timișoara, iar, la scurtă vreme după aceea, acesta se sinucide⁵⁴. Se mai pot cita și alte situații asemănătoare, cu consecințe mai puțin dramatice⁵⁵, care ilustrează însă destul de bine atmosfera unei epoci.

Liga Antirevizionistă Română își va încheia formal activitatea în anul 1938, o dată cu instaurarea dictaturii regale, dar își va mai continua sporadic existența, în absența unui control foarte riguros al autorităților asupra respectării Legii de dizolvare a tuturor organizațiilor politice sau asimilabile lor, până în 1940. În 1945, Stelian Popescu a fost inculpat de către noul Tribunal al Poporului pentru „crime de război”. A fost condamnat, în contumacie, la muncă silnică pe viață, murind ulterior în Portugalia.

Într-un elogiu adus în ziarul „Universul”, în 1936, activității Ligii Antirevizioniste Române și a lui Stelian Popescu, autorul articolului aprecia că Liga „a servit realmente și efectiv interesele superioare ale românismului mai mult decât toată politica oficială a statului” și „a avut darul să trezească energiile întregului neam”⁵⁶. Fără a mai face un alt comentariu, ținem să precizăm că, la mai puțin de 70 de ani de la dispariția Ligii, bibliografia istorică românească referitoare la activitatea sa este extrem de redusă. Mai bogată pare a fi cea în limba maghiară.

Numărul unităților arhivistice: 453

Anii extremi: 1932-1940

Numărul inventarului: 2186.

Résumé

Le fonds „La Ligue Antirévisioniste Roumaine” reflète l’activité d’une association fondée et animée par le journaliste roumain Stelian Popescu, directeur du journal „Universul”, personnalité controversée de la vie publique roumaine de l’entre deux guerres, considéré par les uns comme un démagogue, par les autres comme grand patriote. Il fonda la Ligue Antirévisioniste Roumaine (L.A.R.) le 15 décembre 1933, ayant comme but de combattre la propagande anti-roumaine promue par les pays

⁵⁴ *Ibidem*, dosar 71, *passim*.

⁵⁵ Vezi *ibidem*, dosar 48, f. 10-17.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar 23, f. 38.

confrontés aux pertes territoriales après la Paix de Paris: la Hongrie et la Bulgarie. Une autre partie de la propagande de la L.A.R. était l'anticommunisme avec une forte orientation anti-sémite. Parmi les membres de la Ligue figuraient des représentants du haut clergé, y compris le patriarche de l'Eglise Orthodoxe roumaine, Miron Cristea. L'association recrutait ses membres surtout parmi les fonctionnaires de l'Etat, les étudiants, les professeurs. L'activité de la Ligue a cessé au moment de l'instauration de la dictature royale de Charles II, mais ses échos se sont ressentis plusieurs années après 1938. Les violences de langage de la Ligue ont eu comme conséquence la condamnation en contumace de Stelian Popescu en 1945 pour des „crimes de guerre”.

ANEXE

D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 38, f. 18.

LIGA ANTIREVIZIONISTĂ ROMÂNĂ

Secția.....
 Județul.....
 Orașul.....
 Comuna.....

Data depunerii jurământului:
 Anul.....
 Luna.....
 Ziua.....
 Local.....

LEGĂMÂNT

Eu subsemnatul.....
 de naționalitate român.....
 de confesiune.....
 în vârstă.....
 născut la data..... în comuna..... județul.....
 din părinți cu numele de.....
 ca stare civilă..... căsătorit..... copii.....
 domiciliat în prezent.....
 proprietar..... chiriaș la.....

Având deplină cunoștință de scopurile pe care le urmărește „LIGA ANTIREVIZIONISTĂ ROMÂNĂ” și îndeplinind întru totul prevederile statutelor ei, însuflețit fiind de dorința de a lucra temeinic și hotărât pentru respectarea drepturilor ei străvechi și sfinte și pentru numele de român:

În fața Atotputernicului Dumnezeu și a conștiinței mele de român, cer să fiu primit în rândurile „LIGII ANTIREVIZIONISTE ROMÂNE” și mă leg de a fi membru devotat și de a sluji cu conștiință și din toate puterile mele scopurilor Ligii, conformându-mă în totul prevederilor statutelor și tuturor dispozițiilor ce le vor lua organele ei de conducere.

AȘA SĂ-MI AJUTE DUMNEZEU!

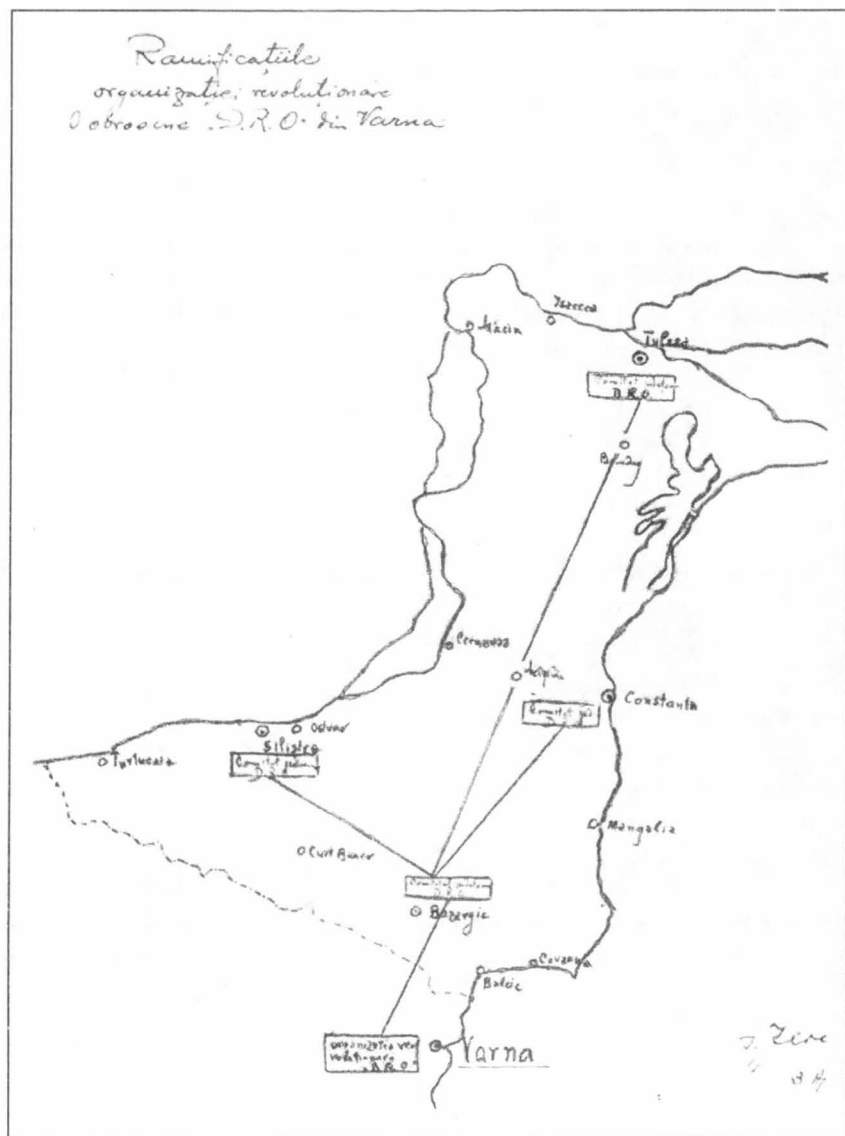
Semnătura,

D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 38, f. 7.

D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 38. f. 12.

D.A.N.I.C., fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar 27, f. 253.